

Maria Peñagarikano Garin

Beasain, Gipuzkoa
(1925-2023)

Aurkibidea

Biografia

Beasainmendi auzoko Imiategi baserrian jaio zen 1925ean. 10 senidetan zaharrena izanik, ume-umetatik baserriko lan ugari egitea tokatu zitzaion. 8 urterekin Karmelitetan hasi zen eskolan eta 9 urterekin esne-partitzen ere ibiltzen zen etxez etxe eskolara joan aurretik.

Zintak

BEA-012

- **Proiektua:** Beasaingo euskara eta etnografia
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar

- **Data:** 2005-08-31
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Alberdi Bilbao, Itziar
- **Transkribatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane

BEA-013

- **Proiektua:** Beasaingo euskara eta etnografia
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar
- **Data:** 2005-08-31
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** MiniDV

Pasarteak

1. Nagusiena zenez anai-arrebak zaindu behar

- **Erref:** BEA-012/002
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:01:00. **Bukatu:** 00:02:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

10 anai-arreba ziren. Gurasoek soroan, basoan lan egiten zuten eta berak, nagusiena zenez, besteak zaindu behar izaten zituen.

Transkripzioa

- Gu gea hamar senide, ni zaharrena. Nik hazi nittun nere ondo(r)engo danak, zeatik ama jutun zan aittekin basoa eo soroa o lanea. Eta nik otordue prepa(ra)u, txerrin jana, frantzi-berdea, ebaki soroan eta ekarri. Ittaiekin, e! Ez segekin, itteiekin. Eta hura txiki-txiki ein aizkorekin egur baten gaiñen eta prepaatzen nien zahiekin, "salvao". Eta prepaatzen nien jana behi... txerriri. Eta geo ama etortzen zan aittekin, ta bazkaltzea. Eta ni ezkondu nitzenen, nee hamar senidetan ttikiña bi urteko utzi non. Eta ez dakizu ze pena eman zin ume harrek, han uztea baserrin. Eta [...] total, e(g)unero jotzen nitzen, zeatik makina han nauken eta etxeko arreglok makinan hantxe eitten nittun.

- Alaba: Josten...

- Jostea jutun nitzen. Erteteatio, etxetio. Arten nola ez zeon etxen lanik, umeik ez ta... Gero ia urtea jaio zan hau. Gu ezkondu giñen "siete de Mayo", maietzen zazpin.

- Alaba: Ze urtetan?

- "Cuarenta y... nueve", hori da.

2. Ume-umetatik lanean

- **Erref:** BEA-012/003
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:02:45. **Bukatu:** 00:03:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Ume-umetatik umezain ibilitakoa. 13 urte zuenetik ezkondu arte, aitari laguntzen zion soroan, belardian...

Transkripzioa

- Ba, hori. Ta zer nijon gehiao esatera hor?
- Orduan, ume-umetatik...
- Alaba: Ordun, ya ni jaio nitzenetik...
- Ya zu jaio ziñenetik ya etxen, hemen. Ba...
- Ume-umetatik lanean, orduan, ez?
- Bai. Eta nik umek izan nittuneako banekin nola hazi umea.
- Alaba: Bai, bai...
- Ta holaxen. Ta geo, gaiñantzen, guk ibilli deu hamahiru urte ezkeo, hoeta bostea, ezkondu nitzen arte, aittekin lanen soron eo belardin, belarra ebaitzen.
- Alaba: Segan...
- Segakin. Aitte aurreti ta ni atzetik. Zaharrena nola nitzen, ba, nik laundu behar aitteri. Ta behi sail haundie genduken: beatzi behi ta bi iri genduzken baserrin, eta, beste... Ba haintzako jana prepa(ra)u behar. Eta horixen.

3. Baserriaren egitura

- **Erref:** BEA-012/004
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:03:45. **Bukatu:** 00:05:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Baserria nolakoa zen; egitura. Ikuilua; etxe-ordea; oilategia.

4. Denek plater batetik jaten zuten

- **Erref:** BEA-012/005
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:05:30. **Bukatu:** 00:08:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Sukaldea nolakoa zen. Garai batean jatekoa mahai erdian jartzen zen eta guztiek jaten zuten bertatik. Gerora agertu ziren familiako kide bakoitzarendako platerak.

Transkripzioa

- Sukaldea nolakoa zen? Beheko sua ta...?
- Alaba: Berezia zen...

- Bai, bai, dan-dana.

- Alaba: Kontaiozu nola zen...

- Bai, hori da, kontaidazu sukaldea nolakoa zen.

- Alaba: ... zeatik ni gogoratzen naiz nola... ni gogoratzen naiz nik ze irudie neuken zuen etxeko sukaldeko [...]

- Bai.

- Hori da, bai, beheko sua ta...

- Beheko sue eta geo... Gero ya, ni umea nitzela, ya hazitxoa nitzela, jarri zoen ekonomika.

- Eta beheko sua non? Erdian edo bazter batean?

- Erdin.

- Erdin?

- Bai. Ta leihoa... sartu sukalden ta frenten leiho bat hiru kristalekoa. Eta han zeon ekonomikea. Eta beste aldamenen...

- Alaba: Ekonomikea leiho aurren?

- Leiho aurren ekonomikea, bai. Eta aldamenen su-bajue tximini haundikin behetik gora.

- Tximinia beti ezautu zenuen zuk, ez?

- Beti, beti. Oaindio uste det... Ez, kendu zuela uste det. Teillatue arreglau zuenen kendu in zuen tximinie.

- Eta sukalden ibiltzeko ta kozinatzeko ze erabiltzen zen?

- Eltzek. Eta, geo, zeak, su-bajukin aitzen zanen, aber, nola du izena harrek? "Krispi" o holako bat. Zauken aro bat, han sartzen zan eltzea ta e(g)osten zan su-bajun.

- Alaba: Nolakoa zan eltzea, lurrezko [...] edo...?

- Ez, ez, portzelanazkoa. Ordun, behintzat. Guk lurrezkoik... ez naiz akordatzen gue etxen... ez naiz akordatzen. Eta...

- Portzelanazkoak...

- E? Portzelanazkoak. Eta peligrosoa zan, zeatik eroitzen bazan, kaskau eitten zan, ta herdoia.

- Eta bazkaltzeko orduan guztiok erabiltzen zenuten platerra ala erditik jaten zen edo...? Garai batean aitari edo amari entzunda...?

- Bai...

- Bai?

- Bueno, hori're bai, bitatio. Erdin fuente haundie ta handik hartu kutxara bakoitzek ta jan. Geroa, geroa ya sortu zan platera norbeana, bee kubiartokin. Ta hori.

- Orduan, aurrekoa ere ezautu zenuen?

- Bai, bai, ezautu nun.

- Alaba: Baiña mahaie fijo zeneukaten, ez? Ama? Mahaie fijo zeneukaten, ez? Mahaie fijo, ez zan hola paiten [...]...

- Ez, ez, lau hankako mahaie.

- Alaba: Lau hankako mahaie.

- Bai, lau hankako mahaie.

- Gaiñera, mahaikada haundixa, ez?

- Hamar laun.

- Hori, ba...

- Juntatzen giñen. Hamar laun: aitte, ama eta gu sei-zortzi. Ta hamar'e bai. Hamabi're gero bagiñen, baiño ya orduako ni ezkondu nitzen eta bajatzen.

5. Logelak; artilezko koltxoia

- **Erref:** BEA-012/006
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:08:10. **Bukatu:** 00:11:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Logelak nolakoak ziren. Koltxoiak, artilezkoak. Artzainei erosten zitzaaien artilea eta etxean garbitzen zen.

Transkripzioa

- Eta habitazioak esan dezu... Nolakoak edo...?
- Ba, bi ohikok, habitaziok bi ohikok, haundik ta gaiñea asko. E?
- Alaba: Bai, bai.
- Este...
- Eta oheak altuak edo...?
- Normalak, oso normalak, oain bezelaxe. Eta gure aitte eta amak zeuken, este... bat haundie eta beste bat txikigoa. Bat “uno veinte” ez dakit aillako zan, “uno quince” o hola. “Uno veinte” igual. Eta bestea “uno cinco” o “noventa”. Bai, [...] aittena ta amak umekin egoteko, bularra emateko ta...
- Alaba: Haundigoa.
- Haundigoa.
- Eta koltxoiak eta orduan nolakoak...?
- Illezkok. Ta ordun illea e(r)osi itten zan, artzaiei. Ta eitten zan ekarri, errekan garbittu, jaboiaquin-ta jabondu eta gero jo eitten zan.
- Alaba: Makillaz...
- Makillakin, hagakin.
- Eta hori zenbatero? Urtean behin, hillean behin...?
- Ez, ez, behin, behin, hori behin. Koltxoiak ein behar zoen garaian. Nik ezkondu nitzeneako holaxe in nittun. Holaxe in nittun.
- Orduan, artillea garbitu ta...
- Zenbat kotxe da(b)illen gaur hemen...?
- Alaba: Ez preokupatu horrekin...
- Eske nola nere familie hor daon, ba... preokupau eitten naiz. Bueno, aber...
- Orduan, koltxoiak hori: artillezkok...
- Bai, illezkok. Este... ni ezkondu nintzenen, zeñi e(r)osi giñon illea, ardi-illea? Ez naiz akordatzen zeñi e(r)osi giñon... Eta etxea ekarri, errekan aska haundie zeon eta etxe ondón e bai askea, etxe ondón uste det beratzen euki nittula jaboiaquin illek. Gero, ondo jabondu eta gero sekatzan alanbren. Eta gero makillekin, esan deuna, jo ta harrotu ta holaxe eitten zan.
- Eta koltxoia gero, lantzean behin, harrotu egiten zen, illea atera edo...?
- Zer?
- Alaba: Zenbat? Bi urten behin itten zendun zuk gutxiñez hori, etxen behintzat.
- Bai, bai, bi urten behin hola berritu illea.

6. Urtean behin altzariei argaizaria

- **Erref:** BEA-012/008
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:11:50. **Bukatu:** 00:14:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Jangela ere bazuten. Jaiegunetan bertan bazkaltzen zuten. Urtean behin altzari guztiei argizaria ematen zieten. Aitak gramola bat ekarri zuen baserrira.

Transkripzioa

- Eta lehen aipatu duzu etxe-ordea. Etxe-ordea zeri esaten diozu?
- Alaba: Salea. Sala... komedorea zeukaten oso politte, oso ederra komedorea.
- Ia, orduan, lehelengo, komedorea nolakoa zen?
- Komedorea normala.
- Alaba: Nola normala? Ta nola aitzen ziñeten negun-ta...?
- E?
- Alaba: Argizaria ematen negun ta...
- A! Zoruri bai, zoruri.
- Alaba: Zoruri ta mueblei!
- Ta komedorea orduan? Osea, sukaldeaz aparte, komedorea?
- Bai. Ez... sukaldea eta hoi zan festatan, urten behin, inbitatuk getorkiuneako, gonbiatuk, hobeto esanda, ba, haiantzako. Komedoren jaten zan orduun. Mahai haundie, bi aldetara ataatzen zitzaion doble...
- Alaba: Bai, bai.
- Doble... doble tabla ta...
- Baiña hori baserri guztietan ez zen egongo, ez? Holako...?
- Ba! Gehienetan bai, e?
- Bai?
- Bai, gehienetan bai. Geo hementxe egon zan mahai hura ta ez da(k)it oain... bota?
- Alaba: [Ez dakit], ez dao ya [...].
- [Gure] aittek puskaiko zon...
- Alaba: Ze esan behar nizun, ama... Ta ordun bazenduketen, ba, zuek ohittura... udan ze beste lan batzuk eitten zenituzten ta gero negun aprobeztatzen zenduen, ba...
- Soñue jotzeko.
- Alaba: Etxeko...
- Garbiketak eiteko edo...?
- A! Baita, hoi bai.
- Eta ze...? Zelan egiten zenduen?
- Eta urten behin eitten gendun mueble guzik danak argizaittu. Argizarie ematen nien. Oain bezela, ez zeon, gaiñera, hor esprairik; ordun zeon kajak. Eta argizarikin...
- Alaba: Ze izaten zien...
- Bai, holako...
- Alaba: ... pastillak bezela?
- Ez, holako...
- Alaba: [...] bezelakok edo kajak?
- Poteek. Poteek. Tapea kendu, hartu, biun-biuiñe eoten zan. Hartu ta [...] eman danen, danen eman goitik behera holaxe egurren eraa eta gero frotau.
- Eta lurra...?
- Lurrei berdin. Baiña hori ez, e! Klase hori.
- Beste klase...?
- Beste klase bat harentzako.
- Eta, orduan, lurra garbitzea ere lan gogorra izango zen?
- Belauniko, dana belauniko.
- Alaba: Baiño... Baiño gustoa aitzen ziñeten.

- Bai. Mikrofonoa jarri...

- Alaba: Mikrofonoa ez, gram... Nola da?

- Gramola, gramola. Gramola jarri... Bai, ta bagendun oso politte...

- Gramola zeneukaten baserrian?

- Bai.

- Alaba: Dotorea zeukaten.

- Oso. Ez dakit nundik etorritakoa.

- Alaba: Ze esango dizut, hola...

- Hola, kanpaidune.

- Alaba: Nola esango nuke nik? Karakola bat balitz bezela, estilo hortako... horrela. Baiño bikaiña zan. Aitak ekarri zizuen, ez?

- Bai.

- Eta gogoan duzu aitak nola edo zergatik ekarri zuen gramola?

- Gu...

- Edo non erositakoa zen edo?

- Ez dakit, hoixe ez dakit nun erosi zon.

7. Aitaren izakera; Etxarrira feriara joan zirenekoa

- **Erref:** BEA-012/009
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:14:35. **Bukatu:** 00:16:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Aita nolakoa zen. Etxarrira feriara joan zireneko eguna.

8. Baserriko bizimodu eta ohiturak

- **Erref:** BEA-012/010
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:16:50. **Bukatu:** 00:18:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

<p>Baserrian komuna zuten. Ikuilua nolakoa zen. Urtean birritan simaurra aitzurtzen zuten. Etxean ez zuten arrosarioa erreztatzeko ohiturarik; lanean ari ziren bitartean, hitz egiten jarduten zuten.</p>

9. Errenta gariarekin ordaintzen zen

- **Erref:** BEA-012/013
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:23:20. **Bukatu:** 00:24:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:

Auzoko baserri gehienak etxe-jabeak ziren; hala ere bazeuden erretereroak ziren batzuk. Errenta gariarekin ordaintzen zen; baserrietan ez zen dirurik egoten.

Transkripzioa

- Eta, hemen, inguru honetan, baserriak ze izaten ziren etxejabeak edo erretereroak edo...?
- Ez, ez, etxejabek, danok etxejabek. Hemen erreterok...
- Alaba: Bai...
- Zein?
- Alaba: [Basarte ta...] ta hauek.
- A! Bai, hoitxek. Bueno... San Andres ta holako batzuk. Bai, oaindio urte gutxia arte.
- Alaba: Ingurukok jabek, etxejabek zien.
- Bai, danak, zeatik gu, [Muazpikok, Munekok], Artetakok... danok etxejabek. Holaxen.
- Eta. Orduan, beharbada ez duzu jakingo, baiña etxejabeek edo erreteroen artean alde haundia izaten zan, ez? Erretereroak urtean jabeari...
- Pa(g)au ein behar izaten zon, pa(g)au ein behar izaten zon. Ez da(k)it zenbat paatzen zoen orduun.
- Baiña dirutan ala garitan ala zelan ordaintzen zan?
- Bai, hoi seguro, garitan. Bai, zeozer ordaiñekin. Diruik ez. Diruik ez pensa eskun... ez zan ibiltzen ordun esku diruik! Ez zan ikusten!

10. Eskolara joan aurretik esne-partitzera

- **Erref:** BEA-012/014
- **Iraupena:** 0:03:45. **Hasi:** 00:24:30. **Bukatu:** 00:28:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Maria umea zela (9 urterekin) esne-saltzen hasi zen amarekin. Eskolara joan aurretik (Karmelitetara) esne-partitzen ibiltzen zen. Babarrunak eta arrautzak ere eramaten zituzten herrira. Barazkiak etxerako ereiten zituzten.

Transkripzioa

- Alaba: Zuk ibiliko zendun, ba, dirue?
- Bai, nik esnekin.
- Alaba: Kontau zazu, ba...
- Ni esnek... gero.
- [...], ez? Kalera jeistea gauzak saltzera?
- Bai, gero ni kalea. Ni hasi nitzen hamabi urtekin... Bai, beatzi-hamar. Beatzikin hasi nitzen amai laguntzen esne-partitzen. Ama jesteren zan mandokin —zaldi bezela [mando ez], mandokin— zesteren marmittak zittula eta esne-partitzea. Eta ni beatzi urtekin... Klaro, zortzi urtekin hasi

nitzen eskolan.

- Alaba: Ze eskolatan?

- Karmelitan. Karmelitak giñuzten garai hartan. Eta este...

- Alaba: Beatzi urtekin...?

- Beatzi urtekin ni eskolaa jun behar non. Amai launtzen nion goizen bi edo hiru esnezalei partitzen. Ematen zin marmit txiki baten bi litro aldiko eamateko pisutaa. Akordatzen naiz egun baten —lehen ´e esango nizuen ta — este... banoa behetik gora ta distraittu naiz nunbait ta estrapozu in det...pff! deskansillo baten marmittak... bi litrok han jun zien. Eta Polancona zan, pastelerin, gaiñen, gaiñea, eta “¿Qué pasa? —esan zin— ¿Qué te ha pasau?”, “Es que me he caído”. Umea ni, beatzi urtekin. “Que me he caído” eta “No te apures, no te apures, ya te recogeré yo. Tú vete, ya recogeré.”. Jun amana, berriz hartu esnea eta ya eaman nion. Ordun zan Geberanai. Eta hola. Eta gero hortik aurea... Zer zan ordun?

- Alaba: Bai. Eta, bueno, ze eamaten zenioten...

- Hori da. Bezeroak izaten ziren orduan, ez?

- Bai, bai. Ta ni...

- Ez ziñeten plazara jeisten...?

- Ez.

- Zuzenean bezeroengana...

- Ez, ez, zuzenean etxetaa. Ta ni pasatzen nitzen hoeita bi hoita lau sukaldetatik.

- Egunero?

- Eunero. Bati litro bat, bestei litro-erdi bat, bestei litro t´erdi, bestei bi litro... ekartzen nittun berrogeita piko hola litro. [...]. Klaro, beatzi behietatio... Eta...

- Eta esneaz aparte beste zerbait ekartzen zenuten edo...?

- Ez. Babarruna jenealen. Babarruna.

- Alaba: Arrautzak?

- Arrautzak ´e bai. Bai. Behie... ardin... o... oillon arrautzak. Baita, hoi´re bai. Baiño ordun jende gutxi... arrautzea erosi eitten zon edo ez dakit ze eitten zon. Guri gutxi eskatzen ziguen.

- Eta barazkirik? Porruk edo...?

- Ez, hoi ez zan saltzen, saldu batez, etxeako. Eitten gendun, baiño oain bezela ez, e? Ordun...

- Askoz gutxiao, ez?

- Askoz ´e gutxiao. Ordun ez zan baserrin lan eitten baatzan. Oain norberak gehio itten deu orduun baiño.

- Bai, ez? Orduan soro haundiak garia ta...

- Garie ta artoa, babarruna, patata... hori bai.

- Eta bedarrondua, ez? Arbia edo dena delakoa ganauarendako.

- Bai, bai.

- Alaba: Porruk saldatako?

- E?

- Alaba: Porruk? Porru-patatak...

- Porruk. Porru-patatak jaten zin gauen, gauero, afaltzeko.

- Alaba: Afaltzeko porru-patatak...

- Gauen afaltzeko porru-patatak gauero.

- Orduan ama ere mandoar... ama jeisten zen mandoarekin eta marmittekin ta...

- Bai, ta geo gaiñeen juten zan gora.

- Alaba: Mando gaiñen...

- Mando gaiñen, ni´re hala ibiltzen nitzen.

- Alaba: Ogik hartuta...

- E? Ogik-eta hartuta, etxeko behar zana eta... Oain bezela ez zeon

supermerkauik eta ordun ezerre, denda txikik. Ni, este, Joakina Aldaregia... handi ibiltzen nintzen.

11. Eskolara joan beharrean etxean lanean

- **Erref:** BEA-012/015
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:28:15. **Bukatu:** 00:30:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Zortzi urterekin karmelitetan hasi zen eskolan. Aitak ez zuen eskolarik, baina amak bai. Aitak tratuak eta kontuak buruz egiten zituen. Maria askotan etxean geratu behar izaten zen aitari laguntzen.</p>

Transkripzioa

- Esan dezu, orduan, zu karmelitetan...
- Bai, karmelitan. Ta... beatzi... zortzi urtekin amak eakutsi zin nei nola hartu lapitze. Arten ez zeon boligrafoik. Ba, lapitze. Ta nola manejatu. Zortzi urtekin.
- Eta amak... etxian, orduan?
- Amak etxen. Eta gero...
- Alaba: Zuen amak bazekin?
- Aittek ez zeuken eskolaik.
- Alaba: Aittek ez zauken eskolaik...
- Eskolaik ez zeuken, ez zekin firmatzen. Amak bai.
- Alaba: Ta tratuk nola itten zittun aittek?
- Aittek memoriz.
- Alaba: Buruz...
- Errealakin. Hoinbeste erreal ta hoinbeste erreal.
- Orduan, orduko dirua errealak, ez?
- Errealak zien. Eta hoinbeste... behi horrek hoinbeste balio du, hoinbeste erreal ta hola eta holaxe eitten zoen trataoa.
- Eta amak, orduan, eskola nun hartutakoa, auzoan bertan edo...?
- Amak ez dakit nun ikasiko zon, Unsaingoa zan hua ta. Gue gizonan bizilagune, bestekoa. Ez dakit nun ikasi...
- Alaba: Hogeï urtekin ezkondu zan...
- Hori da, hogeï urtekin.
- Alaba: Baiño...
- Ondo.
- Alaba: Baiño jantzik zien haiek, ama...
- Bai, oso.
- Alaba: ... etxe hartakok.
- Oso, oso.
- Orduan, zortzi urtekin zuk ya...
- Bai, ta geo hamaika urtekin ya... Bueno, zortzi urtekin hasi eskolan, baiño erditan etxen. Aittek esaten zin: "Maria —ni, Maria— Maria —o Mariatxo o ez dakit ze esaten zin— ba, gaur irik ittulatzeke laune behar det ta etxen geatu beharko dezu". Akabo nee eskolea. "Y yo feliz".
- Bai? Bai? Gustorago etxean lanean eskolan baiño?
- Alaba: Geroz ta atzerago eskolan, noski...

- Eta hori. Eta hala gelditzen nitzen ni etxen, ta prime... gustora. Baiño hurrungo eunen atzea ni bestetatio. Bestek aurrea pasauta... ta ni atzeago.

12. Igande arratsaldeetan ere dotrina ikastera

- **Erref:** BEA-012/020
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:38:20. **Bukatu:** 00:39:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

<p>Dotrina mojetan ikasten zuten. Igande arratsaldeetan ere dotrina ikastera joaten ziren, jaunartzea egiteko. Lehenengo jaunartzea eta bigarrena (edo handia). Bigarrengoan jostunak egindako soineko dotorea eraman zuen.</p>

13. "Congreso Eucarístico"an estandartea eraman zuen

- **Erref:** BEA-012/023
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:42:20. **Bukatu:** 00:43:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

Congreso Eucarístico. Mariak estandartea eraman zuen Ordiziara.

Transkripzioa

- Alaba: Ez, ez, nik esan nahi nuena, ama, zan kongreso eukaristiko bat izan zala...

- Hori da, hori da, hori da.

- Alaba: Kongreso eukaristiko bat.

- "Congreso eucarístico". Ta hemendi estandartekin. Ta nei´e tokau zitzaian estandartea.

- Alaba: Ordizia?

- Ordizia.

- Alaba: Ta Ordizin zer zeon eliza...?

- Elizaa sartu giñen.

- Alaba: A! Ordiziko elizan...?

- Elizan. Eta han in zan bee funtzioa, ta gu atzea bueltan geen estandartekin etxea.

- Eta kongreso hori ze izaten zen, urtero edo lantzean behin edo...?

- Behin eo... Ze... behin bakarrik.

- Eta zu estandartearekin nondik nora? Ordiziraiño, baiña nundik?

- Beasaindio. Elizatik, elizatik Ordiziko elizaa.

- Eta atzetik prozesioa edo...?

- Bai, bai, bai, jende asko! Asko asistitzen zon jendek ordun.

- Eta orduan, gaiñera, prozesioetan mantilla edo ze izaten zen?

- Mantilla. Mantillakin.

- Alaba: Beltza.

- Beltza.
 - Alaba: Beltza. Eta soiñekoa eta dana beltza?
 - Hala izango non. Ez dauket ya gogon, ya ahaztu...
 - Alaba: Nik... komenta... irudi...
 - Ez dauket ez fotografi bat´e!
 - Alaba: Ba, nik irudikatzen det zuri entzunda, irudikatzen det beltzez, guante txurikin... Guantekin ziñen...?
 - Guante, guante...
 - Beharbada bai, estandarte eramateko...
 - Bai.
 - Alaba: Guantekin ta...
 - Bai, guante txurik.
 - Alaba: Eta zergatik aukerau zizuten [zu]? Beasaiñen hainbeste neska polit eongo zan...
 - Ez dakit, ez dakit, indarra neukelako o... baserritarra, lanen ohittutakoa. Indarra neukelako o... resistentzie.
 - Alaba: Bai, nik nere kasa pensatu det beti horregatik izango zala.

14. Umetako jolasak

- **Erref:** BEA-012/025
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:45:10. **Bukatu:** 00:48:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Umetako jolasak: kanikak; tortolosak. Zibarekin ere jolasten zuten.

Transkripzioa

- Eta umetan zetara jolasten zenduten? Bai, baserrian, auzoan...
 - Jolasen?
 - ... edo eskolan.
 - Kanikatan. Eta tabak. Bueno, tabak´e bai, tabak´e. Eta gero, kanikatan, txuloa ein ta kanikak bota ta hola sartzen.
 - Bertara zulotxora...
 - Akordatzan naiz urte baten, eo... eun baten, bagijozten behetik gora — baakizu, esan det, ba, kamiñoik ez gendukela; baso-bidea— eta han goien geldittu gea [Muazpiko] Paulakin. Kanikatan ein behar gendula, hantxe txulo hartantxe, kanikatan ein behar gendula. Eta hasarrau zan erabat, e? Gero nik irabazi nion...! Eta “se enfadó del todo”.
 - Bai, e?
 - Oandio akordatzan da! Irunen bizi da, e? Irunen bizi da ta iñoiz eon naiz geo, gaiñea, kintakok gea eta hemen egin gendun bat, bazkari bat, hola, kintakok. Ba, ordun etorri zan ta esaten zon: “Ai, ai, Maria, akordatzan nitxon, bai, akordatzan nitxon ze tranpa ein heianan basozelaiaren”.
 - Eta kanikatan eta gero tabatan...
 - Tabatan´e bai.
 - Eta gogoan duzu tabatan zelan jolasten zen? Kanturen bat edo...?
 - Tabatan...
 - Zerbait...
 - Ya ahaztuta nao tabak nola zien. Baiño beste bat zan, beste bat zan... ziban bai. Ziba [hori].
 - Sokarekin...

- Sokan bildu ta “ddsss” bota.
- Diabolon?
- Ez, hortan ez. Este, beste bat zan, este... aber, nola dan hura?
- Alaba: Sokasalton?
- Txirikilla...?
- Ez, makilla bat, edo txotxak. Holako... puntak txorroxtuta. Eta beste palekin hola jo behar zan ta asaltatzen zan ta ordun bota in behar zendun. Beakin hartu behar zendun. Hola jo punttan, saltau eitten zan eta palekin hartu ta bota behar zendun besteana. Holako gauzak.
- Eta kanikak erositakoak edo...
- Bai.
- ... zuek egindakoak?
- Ez, ez, erositakok, kristalezkook ta lurrezkook ´e bai. Kristalezkok [...], ia dana erositakoa.
- Eta tabak bertan etxean...
- Bai, arkumek...
- [...]
- Hori da, ordun jasota... Jaso ta gero, gaiñea, batzuk eukitzen zittuen oso dotore, esmaltekin...
- Margotuta.
- ... margotuta. Oso dotore.

15. Murumendiko erromeria; elizaren debekuak

- **Erref:** BEA-012/026
- **Iraupena:** 0:03:45. **Hasi:** 00:48:10. **Bukatu:** 00:51:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

<p>Murumendiko erromeria. Neskatan-mutiletan. Neska-laguntzea. Elizaren debekuak; neskak kongregaziotik botatzen zituzten dantza lotua eginez gero. Bikarioa. Kongregazioak.</p>

Transkripzioa

- Beharbada, uda garain jolas batzuk egingo ziren eta neguan...
- Uda garaien, uda garaien, ba, Murumendin eitten zan erromerik eta jendea juten zan hautza. Ta gu´re jun giñen behin o bi aldiz. Eta han eitten zien, ba, otorduk. Zuk esan dezuna, arkumea erre parrillen o sun brasan gaiñen eta holako gozok, e? Eta ordun geo goitik behera neska-laguntzea mutillek. Akordatzen naiz... Ez da(k)it ondo noan, e?
- Alaba: Bueno, zuk segi zazu. Geo eamango zaittu berriz lehengo lekua.
- Ba... Este...
- Murumenditik behera...
- Murumenditik behera ni gootzen naiz jeitsi nitzela behin Artetako Joan Joxeekin, nee kintakookin. Eta harek laundu ziun goittik... Kukarreaño, e? Ez etxeaiño, zeati handik behera barrankoa jeitsi behar zan ta. Eta gero besteik... gero, hemen goien, oain esan dean Artetan, baserri hortan, hasi zan soiñujolea soiñu jotzen. Ta zan, gaiñea, hamen Gorriñenekoa, Ordiziko parten dau. Oain Ordizi esaten diou, baiño Villapranka zan ordun. Ba...
- Alaba: Soiñue...

- E?

- Alaba: Soiñue hasi zala...

- Soiñue. Eta parrokoa kontuatzen zan, harutza juten giñenak "fuera de... del esto. ¿Cómo se dice?"

- Kongregaziotik edo?

- Kongregaziotio.

- Alaba: "Congregación de María".

- Fuera! "Hijas de María".

- Dantza egitearren edo bertara joateagatik, ez?

- Hauntza juteati "Hijas de María" fuera. Hortan genduken bikario hura... Don Florencio [Asla]. Don Florencio...

- Alaba: Axpe.

- Axpe. Getarikoa zan. Bfff... "Era un párroco de..."

- Gogorra?

- Oso gogorra, oso gogorra're. Gaur baleo, ez litzaioke iñor jungo elizaa. Iñor ez.

- Bai. Lehen, gaiñera, aipatu duzu hori, ez? Jaunartzea, jaunartze handia eta...?

- Hori da, txikie ta haundie.

- Eta...?

- Txikie normalakin, e? Eguneroko arrokekin.

- Eta kongregaziora, baiña, sartzen zen behin jaunartze handia egin ta gero?

- Hori da, ordun sartzen zan.

- Neskak "Hijas de María" ta mutillak?

- San Luis.

- San Luis Gonzaga.

- Eso es, San Luis Gonzaga. Eta...

- Alaba: Zer zendukaten jantzita?

- Medallak.

- Alaba: Medallak ta...?

- Bai, zintak. Gu... zinta txuri eta urdiñe gurea. Mutillek uste det iguala zuela, e? Ahaztuta nau.

- Eta ze izaten zen hori?

- Ez dauket bate gordeta.

- Hillean behin edo elkartzen ziñeten? Edo mezatara joateko?

- Nik uste det negu parten hillen... ya udaran... ya... zortzin behin. Udaan nola lana zeon baserrin ez zeon etortzeik. Eta negun igandero jeisten giñen elizaa.

- Eta ze izaten zen, errosarioa errezatu ta...?

- Bai. Funtzio bat, kantatu; errosarioik ez.

- A! Errosariorik ez?

- Ez. Kantatu.

- Alaba: Ta elizan neskak eta mutillek batea ez ziñeten egongo...

- Mutillek alde baten ta neskak bestalden. Bikario harekin?!

- Alaba: E?

- Bikario harrekin?! Bueno!

16. Pazkoakoa; bulak

- **Erref:** BEA-012/027
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:51:55. **Bukatu:** 00:53:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

Pazkoakoa egiteko txartel bat hartu behar izaten zuten apaiz-etxean. Bulak.

17. Bikarioarekin harremana; konjurua

- **Erref:** BEA-012/028
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:53:55. **Bukatu:** 00:57:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Bikarioarekin zuten harremana. San Juan aurretik konjurua egitera joaten zen baserrira. Baserrri-izenak. Ordainean zer ematen zitzaion.

18. Gariaren inguruko lanak; auzolana

- **Erref:** BEA-012/029
- **Iraupena:** 0:05:10. **Hasi:** 00:57:20. **Bukatu:** 01:02:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Baserrria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

<p>Gariaren inguruko lanak. Garia jotzeko makina hiru baserriren artean erosi zuten. Gari-ebatea; batzea; nolakoa izaten zen. Soroan zer ereiten zuten. Behiek arto berdea gustura jaten zuten. Auzolana artoa ereiteko garaian.</p>

Transkripzioa

- Alaba: Eta garia aipatu dezunetik, zuek etxen makinea etortzen zan ala zeok zeneukaten...
- Geok...
- Alaba: ... ganbaran jotzeko?
- Bai, txikitzeke, trillatzeke.
- Alaba: Trillatzeke. Trilladorea. Zeok zeneukaten?
- Bai, hiru sozion arten. Guk, Letamendikook eta Euzkintzarkook. Hirun arten.
- Alaba: Hiru basarrin arten trilladora bat zeneukaten.
- Oain nun ote da makina hura?
- Alaba: Bueno, ama. Asko eskatzea da hori. Eta, ordun, gordeta eukiko zenduen, zeatik gero ganbarako sarreran eukitzen... jartzen zenduen.
- Bai, bai.
- Alaba: Eta nola [itten zan]...?
- Eta hura han egoten zan aldamenen.
- Alaba: E?
- Aldamenen egoten zan.
- Alaba: Nola itten zenduen lan hori?

- Lan hori? Ba, guk ittaiekin ebaitzen gendun garie. Ittaiekin, eskukin, ta fardoka. Dana fardoka uzten gendun zutik.

- Alaba: Lotu...

- Gero lotzen zan, hoi gero. Egualdik´e gaur baiño gehio laguntzen zon, e? Buf! Eta ebaitzen gendun goizeen ta eskuk beteen; eutsi esku beteen ta lau eskutara hola fardoa. Ta geo lotzen gendun garikin beakin. Eta gero, lehenau ni umea nitzela, gaiñea, jotzen zan —hola, egoten zan losa bat bezela— goitik behera joz. Joz jaulkitzen zan. Baiña behar zon oso sekoka.

- Beroaldia, ez?

- E?

- Beroaldia behar izaten zen, ez?

- Hori da, oso sekoka egon behar zon, bestela ez zan jaulkitzen. Eta, gero, gure aittek eta beste osaba Letamendikook eta Euzkintzarko Sarriegiñak, osea, Jesusa esan degun horren gizonak-eta ekar... juntau zuen makina bat. Makina haundie, e! Haundie makinea, gurdikin eamaten zan. Eta sartzen zitzaion ta beak “tris-tris-tris-tris” dana trillatzen zon. Burue bakarrik, e? Ta lastoa fuera. Eta... gero hoi... hoi gauza handie zan. Hoi etorri zan ezkeo... haundie.

- Eskuz egiten zenutenean harri-losaren gaiñean...

- Nik ez non... neri ez zitzaion tokatu eittea.

- Horri zelan esaten zitzaion? Izenen bat zuen horrela... horrela jotea...?

- Harri-jotzea?

- Txanketian edo horrelako izenen bat...? Garia jotea eskuz?

- Ez dakit. Ez...

- Orduan ya makiñarekin bentaja haundia, ez?

- Bai. Geo makinekin oso ondo, de primera. Oain, hautse tragatzen zan, e?

- Gari-soro haundiak izaten ziren orduan?

- Haundik, bai. Buf! “Hectáreas”. Haundik. Oain dana belarra daon bezela, ordun dana garie. Garie ta artoa ta babarruna, patatea...

- Alaba: Erremolatxa ta...

- Erremolatxa, hori da, ganaduntzako.

- Alaba: Ta negun?

- Negun erremolatxa eman behiei.

- Alaba: Negun beste bat hartzen zan, ez?

- Ze jartzen zan?

- Alaba: [...]

- Aber, lagunduiazu. A! Arbie, arbie.

- Alaba: Si, ¿no?

- Arbie.

- Alaba: Hori baita, ez?

- Baita, baita, baita.

- Alaba: [Eta ganauantzako]...

- Hori da.

- Alaba: Eta babarruna arto arten´e bai oain bezelaxe?

- Babarrun arten eo baina... arto arten babarruna.

- Alaba: Oaintxe... oain bezela.

- Hori da. Hori da. Oain... Oain... arto asko ez da eitten, e? Berdea.

- Alaba: Horreatik askotan...

- Berdentzako artok. Oain artoa berden emateko. Txikitu aizkorekin eo egur baten gaiñen eta behiek jaten doe gustora; menditi datozenen ta ez badoe jan nahikoa, hemendi ematen ba(d)iezu, pff!, behiek marruka, hoska, hoi behar duela. Jose Marik ematen die.

- Alaba: Bai, bai.

- Eta, orduan, garia baserri guztietan ez zen...

- Danetan, danetan eitten zan...

- ... garai berdiñean helduko, ez? Batetik bestera egun batzutako

diferentzia egongo zen, ez?

- Alaba: Aldea...

- Lehenago...

- Garai...

- Beheragoko baserrietan lehenago heltzen zen eta goragoetan...

- Bai, berdintsu.

- Alaba: Bai, bai, egutera jarriko zan garie; ez zan jarriko...

- Ez, laiotzen ez, laiotzen ez. Egutera. Ta ordun danak bate(ra)tsu izaten giñen, e?

- Baiña lehelengotik imajinatzen dot hori auzolanean egingo zen, ez?

- Alaba: Esan nahi zon beherago...

- Auzolanen ez, bakoitzek bereek.

- Bakoitzak berek, e?

- Bai, auzolanen oso gutxi. Juten giñena auzolanea zan artoa eitteko garaien. Artoa eitten zan garaien. Artoa, babarruna. Ordun juten giñen launtzea. Saletea junda nao ni eta akordatzan naiz Saleten zeon, gaiñea, este... barrabasa, belar txar bat. Eta aittek esaten zin: "Maria, kontuz ibili, e! Ez geo barrabasik hartu".

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-08-21

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com